

RAPPORT FRÅN HELVETET

I juni publicerades en rapport som slår undan benen på dem som ivrar för en uppluckring av den svenska narkotikapolitiken. Den handlar om narkotikadöden. Regeringen har beställt och Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket och Rättsmedicinalverket levererat. Lätt har det inte varit. Saken är, som utredarna skriver, "komplex". Den som läst de senaste årens ledarartiklar, debattinlägg och reportageserier i fritt vald dagstidning vet att där härskar en annan uppfattning. Saken är enkel. "Människor i Sverige dör till följd av Sveriges narkotikapolitik, då människor som är fast i missbruk får straff istället för vård", som tre borgerliga ungdomsförbund hävdade i Svenska Dagbladet 12 december 2021. "Moralism hjälper inte den som är fast i missbrukets bojar."

Detta sistnämnda kan säkert vi alla vara överens om, det förstnämnda påståendet kräver en något bättre förklaring än den som ungdomsförbunden med flera torgför: att missbrukare dör därför att de inte vågar be om vård. Man måste, som brukligt, undersöka saken. *Dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar* är en undersökning.

Dödstalen i Sverige är höga, inte tu tal om det, högre än i de flesta andra europeiska länder. (Även om, påpekar utredarna, internationella jämförelser måste tas med en nypa salt: olika länder rapporterar på olika sätt.) Den som tittar närmare på svenska kurvor över tid upptäcker dock att ökningen tar fart kring år 2006, bland män, bland kvinnor ett par år senare. 2006 hände ingenting nytt i svensk narkotikapolitik: inga nya lagar, ingen nyordning inom polis eller vårdapparat, inga anti-knarkkampanjer. Kring 2010 tar det verklig fart. Ingenting nytt då heller. Mellan 2010 och 2019 ökar de läkemedels- och narkotikarelaterade dödsfallen med 88 procent. Att allt fler skulle nekas vård kring denna tid, i stället sättas i fängelse, därför dö, har mig veterligt ingen visat några papper på.

När jag själv undersökte trettioåriga Linn Näsvals död av en överdos i augusti 2016 (Fokus 38/2018) kunde de många dokumenten berätta om det ena behandlingshemmet efter det andra, om öppenvård och slutenvård, försörjningsstöd och stödboende. Polisen? Polisen skjutsade henne från ett behandlingshem till ett

annat, mellan behandlingshem och S:t Görans akutintag, till Arlanda för att hon skulle flyga till ännu ett behandlingshem, hämtade henne när personalen låst in sig för att hon fått spel, var den som ringde hem till mamma med lugnande besked.

Aldrig greps hon, åtalades, sattes i fängelse.

2019 avled 894 män och kvinnor till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning. Av dem var 44 procent oavsiktliga, det vill säga överdoser, 31 procent hade tagit livet av sig, i 25 procent av fallen är orsaken oklar eftersom inga substanser inrapporterats. Närmare tre av fem av de döda var män.

Rapporten går därefter djupare än så. Då visar det sig att förvånansvärt få dödsfall, 114 (13 procent), orsakades av en eller flera illegala substanser, alltså heroin, amfetamin och kokain, alltså det vi vanligtvis förknippar med narkotikadöden. Om man räknar med illegala droger i kombination med läkemedel blir det sammanlagt 215 dödsfall, mindre än 25 procent av det totala antalet. De som dör är oftast män, ännu inte fyllda fyrtio, från Sverige eller andra nordiska länder, med dålig skolunderbyggnad.

Betydligt fler, 638 fall, drygt sjuttio procent, avled på grund av vanliga läkemedel, med eller utan recept. Ungefär lika många män som kvinnor fanns bland dessa döda, medianåldern fyrtofem. Utredarna skriver:

Kategorin med många dödliga oavsiktliga förgiftningar illustrerar tydligt den utveckling som kännetecknar dagens felanvändning av smärtstillande och lugnande mediciner.

Hur de döda fått tag på läkemedlen är det ingen som vet. En stor del av dem skrivs nämligen ut på sjukhusen och där registreras de inte. Den illegala marknaden är inte utredd.

Den amerikanska opioidkatastrofen har alltså sin avläggare i vårt land, på en betydligt beskedligare nivå. Det är, kort sagt, inte narkotikapolitiken som dödar människor utan läkemedel, med eller utan recept.

Den överraskande och väl underbyggda slutsatsen har bara noterats av tidskriften Svensk Farmaci och Håkan A Bengtsson i Dagens Arena. TT skrev en notis men missade nyheten.

Anders Sundelin

Augusti 2022